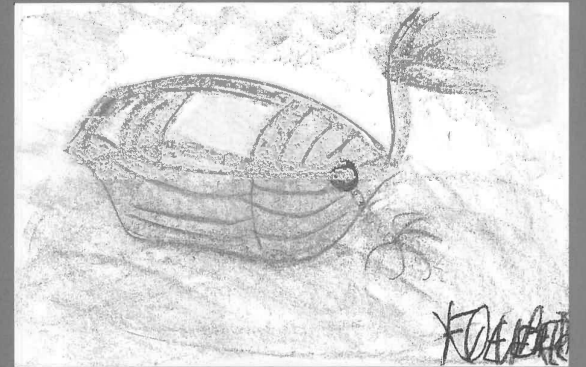

FRANÇOISE DOLTO Kinderen aan het woord SUN

FRANÇOISE
DOLTO

Kinderen
aan
het
woord

Psychoanalyse,
kind
en
psychose

SUN

Kinderen aan het woord

FRANÇOISE DOLTO

Kinderen aan het woord

Psychoanalyse, kind en psychose

Met een ten geleide van Antoon Vergote

Geselecteerd, vertaald, ingeleid

en van annotaties voorzien

door Trees Traversier & Jos Corveleyn

SUN

Gepubliceerd met steun van het Franse Ministerie van Cultuur.

Omslagontwerp en boekverzorging: Leo de Bruin, Amsterdam
Op het omslag een tekening van een psychotisch kind. Om de regressie van het psychotische kind aan te geven, gebruikt Françoise Dolto het beeld van een bootje in de haven, vrij van alle banden. Het is van voren vastgemeerd, van achteren is het voorzien van ballast – een ‘dood lichaam’, een blok beton vastgemaakt aan een ketting. De therapeut kan het touw voor de veiligheid vasthouden of het losmaken en zeggen: ‘Vooruit maar’. Het blok beton, het anker, is de ballast van het verleden, van de oorsprong, die als een ‘dood lichaam’ het therapeutisch proces kan tegenwerken. Elk psychotisch kind heeft met deze regressie te kampen. Zie in dit boek p. 160.

Met dank aan Dr. Cathérine Tolitch-Dolto en aan de Archives et Documentation Françoise Dolto (Parijs) voor toestemming tot publicatie van deze selectie teksten en voor het ter beschikking stellen van de foto's.

De teksten in dit boek zijn gekozen uit: Françoise Dolto, *Séminaire de psychanalyse d'enfants* (3 delen) en *Dialogues québécois*. De titel heeft geen betrekking op een bestaande uitgave van werk van Dolto.

© Editions du Seuil, Parijs, 1982, 1985, 1988 en 1987

© Nederlandse vertaling: Uitgeverij SUN, Nijmegen 1998

ISBN 90 6168 490 0

NUGI 744

Voor België

Uitgeverij Kritak

ISBN 90 6303 716 3

D 1997 2393 20

Inhoud

Woord vooraf *Trees Traversier* & *Jos Corveleyn* 7

Ten geleide. Herinnering aan Françoise Dolto en haar actualiteit
Antoon Vergote 11

Inleiding. Het leven en werk van Françoise Dolto *Jos Corveleyn* &
Trees Traversier 21

DEEL I. PSYCHOANALYSE EN PSYCHOTHERAPIE VAN KINDEREN

1. Voorgesprekken en begin van de psychotherapie 53
2. Het uitzetten van het kader van een psychotherapie 65
3. De positie van de psychoanalyticus 94
4. Het beëindigen van een kuur 108

DEEL 2. DE PSYCHOSE BIJ KINDEREN

I. *Theoretische aspecten*

5. De oorsprong van de psychose: verwarring van verlangen en behoefte 127
6. Psychoanalyse, pedagogie en de instelling 135
7. De verwerping van de symbolische orde 171

II. *De kliniek (gevalsstudies)*

8. 'Sècheboeuf' en de Naam-van-de-Vader 184
9. Het trauma in de psychose 201
10. 'Ahmed' en het geschonden lichaamsbeeld 211

Literatuurlijst 219

Over de samenstellers 223

Woord vooraf

Zoals alles wat ter aarde komt heeft ook dit boek met teksten van Françoise Dolto zijn scheppingsverhaal. Het is een verhaal met emotionele en zakelijke kanten. Wie als analyticus of als psychoanalytische psychotherapeut veel naar kinderen luistert, kan niet ongevoelig blijven voor de krachtige en welsprekende taal van Françoise Dolto. Ze spreekt tot en over kinderen, over opvoeden en ouderschap, over psychische ziekte en gezond boerenverstand, over wet en maatschappij, met een vanzelfsprekendheid die er voorheen in dit vak nooit is geweest.

Als je haar manier van kijken in het achterhoofd houdt, kunnen kinderen plots zoveel meer zeggen. Je hoort zoveel meer, en het wordt ineens zoveel eenvoudiger en intensiever. Makkelijk is het immers niet. Hoe moet je als therapeut, als analyticus met moeilijke, of met psychotische kinderen omgaan, zonder dat ze hun eigenheid verliezen?

Veel Nederlandstalige lectuur bestaat hier niet over, ook niet in de psychoanalytische wereld. Het is jammer dat het Nederlandstalig publiek tot op heden zo weinig kennis heeft kunnen maken met de geest en het werk van Françoise Dolto.

In Frankrijk is zij dé psychoanalytica, het embleem van de hele professie. En zeker waar het kinderen en opvoeding betreft, is zij dé auteur, met best-sellerallures. In het Vlaamse deel van België en in Nederland is zij nagenoeg onbekend, behalve in de beperkte kringen van psychoanalytici en hulpverleners die gespecialiseerd zijn in de psychotherapeutische behandeling van kinderen. Dit is vreemd, want zij heeft heel toegankelijke teksten geschreven, in spreektaal bijna, voor een breed publiek en over allerhande grote en kleine dingen van het leven. Heeft deze onbekendheid dan toch te maken met de taalbarrière en met de weerstand tegen de Franse mentaliteit, met het culturele verschil en het onvertaalbare? Indien dit al zo zou zijn, dan zijn wij ervan overtuigd dat dit niet zo hoeft te blijven. Dolto kan ook onze kijk op de wereld van het kind en zijn psychisch lijden wel degelijk veranderen en verbreden.

Alles van Françoise Dolto in het Nederlands vertalen is op dit moment niet haalbaar en wellicht ook niet vruchtbaar voor een eerste, bredere kennismaking met de geest van haar werk. Wij kozen daarom voor een selectie van teksten rond een tweetal thema's, namelijk: *psychoanalyse* en *psychose bij kinderen*.

Waarom deze teksten, en niet vele andere belangrijke geschriften over de psychoanalyse in het algemeen, over opvoeding, over ouderschap, over scheiding, over adolescentie, enzovoort? Eén van ons beiden heeft in haar werk met kinderen en ouders, in de context van klinische behandeling en in privé-consulteren, veel te danken aan Françoise Dolto. Zij heeft een bijzonder ongekunstelde omgang met het heden en het verleden, met het bewuste en het onbewuste van zowel de ouders als de kinderen, zij laat zien hoe je elk kind zijn volwaardige plaats kan geven: door het voluit te erkennen als een wezen met een eigen verlangen, met een eigen onbewuste, en een eigen taal. Kortom, met een kind kun je praten, daar moet je naar luisteren. En de ouders? Dat zijn geen mislukte opvoeders of pathogene figuren. Het zijn mensen met een eigen, soms moeilijk verleden, een eigen oedipusverhaal, een eigen verlangen, waaruit het kind kan worden verlost. Franstalige ouders die hulp inroepen, lezen allen Françoise Dolto. Zij zijn verbaasd dat al die moeilijke dingen 'ineens zo vanzelfsprekend worden' en ze zijn verrukt over wat zij allemaal bij Dolto tegenkomen. Dit bevestigt hen in hun rol als ouders, corrigeert en verrijkt hen. Dit mag Nederlandstalige ouders niet onthouden worden.

Voor de selectie van teksten rond onze beide thema's – psychoanalyse en psychose bij kinderen – hebben wij enkel geput uit Dolto's cursussen over kinderpsychoanalyse, gepubliceerd tussen 1982 en 1988 in het driedelige *Séminaire de psychanalyse d'enfants* en in de bundel *Dialogues québécois* uit 1987. Deze teksten behoren tot de meest inspirerende en levendige uit haar gehele oeuvre. In antwoord op vragen van leerlingen, analytici in opleiding en volleerde psychotherapeuten en psychoanalytici, geeft zij op een ongedwongen manier volop inzicht in haar rijke psychoanalytische praktijk (zowel in de context van de instelling als van haar privé-praktijk). Deze vier boeken zijn een bijna woordelijke transcriptie van haar cursussen in Parijs en (gedurende één semester) in Montréal (Canada). De uitgeschreven teksten werden door haar nagekeken. Zij koos ervoor om de directe, dialogische spreekstijl te behouden.

Een selectie maken is gevaarlijk. Toch hebben we, met de goedkeuring van Cathérine Dolto-Tolitch, Françoises dochter die haar intellectueel erfgoed beheert, hiervoor gekozen. De samenstelling van het boek poogt de onmogelijke opdracht om alles te vertalen te verzoenen met de hopeloze versnippering die het gevolg kan zijn van knip- en plakwerk. Wij kozen ervoor om Françoise Dolto zelf aan het woord te laten en niet om over haar werk te spreken, zodat wij haar direct kunnen laten horen

in haar karakteristieke, levendige en plastische spreektaal. Zo kan de lezer meegenieten van de confrontatie tussen de vragen van de leergierige toehoorders en haar spitsvondige, ja soms geniale, fundamentele bijdragen. Zij kan met een paar woorden een precies gerichte vraag, of met een verrassende interpretatie de therapeut waarover haar toehoorders meer duidelijkheid willen krijgen, op een nieuw spoor zetten. Je kunt als lezer ook meevoelen hoe ze een therapeut durft aan te pakken in verband met zijn tegenoverdracht en hoe dit een vastgelopen analytisch proces weer in beweging brengt.

Het nadeel van deze opzet, die de lezer meevoert langs de kronkelwegen van het directe en ongekuiste spreken, proberen wij op te vangen met toelichtingen in de vorm van noten. Wij vertalen grote tekstfragmenten die telkens eenzelfde facet behandelen. Die fragmenten hebben wij in aparte hoofdstukken ondergebracht. De hoofdstuktitels zijn van ons. Wij hebben de teksten zo gaaf mogelijk gehouden en de stijl volledig gerespecteerd.

Redactioneel hebben wij ons tot de volgende bijdragen beperkt: de inleiding waarin wij de noodzakelijke biografische informatie geven en de uitgangspunten van haar werk kort toelichten, alsmede de zojuist genoemde voetnoten bij de tekst van Dolto, waarin we theoretische begrippen uitleggen om een vlotte lectuur te bevorderen.

TREES TRAVERSIER & JOS CORVELEYN